

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
"КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан
факультету соціології і права

" ____ " _____ 2015 р.

**ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
РОБОЧА ПРОГРАМА
кредитного модуля
підготовки бакалаврів
напряму 6.030401 "Правознавство"
денна форма навчання**

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від _____ 2015 р. № ____

Голова методичної комісії

" ____ " _____ 2015 р.

Київ - 2015 рік

Робоча програма кредитного модуля "Державне право зарубіжних країн" для студентів напряму підготовки 6.030401 "Правознавство" освітньо - кваліфікаційного рівня "бакалавр" денної форми навчання складена відповідно до програми навчальної дисципліни "Державне право зарубіжних країн".

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

старший викладач Гожій Ірина Олексіївна _____

Програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від " _____ " _____ 2015 року № _____

Завідувач кафедри

_____ Т.О. Чепульченко

" _____ " _____ 2015 р.

1. ОПИС КРЕДИТНОГО МОДУЛЯ

Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Загальні показники	Характеристика кредитного модуля
Галузь знань 0304 "Право"	Державне право зарубіжних країн	Форма навчання - денна
Напрямок підготовки 6.030401 "Правознавство"	Кількість кредитів ECTS 4 кредити	Статус кредитного модуля - нормативна навч. дисц.
	Кількість розділів - 3	Цикл, до якого належить кредитний модуль - цикл дисциплін професійної та практичної підготовки
	Індивідуальне завдання - реферат	Семестр - третій
Освітньо - кваліфікаційний рівень - бакалавр	Загальна кількість годин -120 години	Лекції - 36 годин Семінарські - 18 годин
	Тижневих годин: аудиторних - 3	Самостійна робота - 66 годин, в тому числі на виконання індивідуальн. завдання - 10 годин
		Вид та форма семестрового контролю - іспит, усний

2.МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КРЕДИТНОГО МОДУЛЯ

1.1. Метою кредитного модулю "Державне право зарубіжних країн" є формування послідовних і систематизованих знань про конституційно - правовий розвиток зарубіжних країн.

1.2. Основними завданнями кредитного модулю "Державне право зарубіжних країн" є передача студентам комплексу знань, які дозволяють визначати головні тенденції розвитку конституційного права в сучасних державах.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

Знання

- Джерела державного права.
- Основні характеристики правових систем.
- Особливості різних форм правління та форм політико-територіального устрою держави.
- Класифікація політичних партій, їх основні функції.
- Основні виборчі системи.

Уміння:

- Орієнтуватися в системі державних органів певної країни.
- Визначати форму правління та форму політико - територіального устрою конкретної зарубіжної країни.

3. СТРУКТУРА КРЕДИТНОГО МОДУЛЯ

Назва розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Загальні положення конституційної теорії та практики				
<i>Тема 1.1. Державне або конституційне право зарубіжних країн: поняття, сутність основні характеристики</i>	4	2	1	1
<i>Тема 1. 2. Джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн</i>	9	4	1	4
<i>Тема 1. 3. Конституційні засади суспільного життя</i>	7	2	2	3
<i>Тема 1. 4. Держава як суб'єкт конституційного права зарубіжних країн</i>	10	4	2	4
Разом за розділом 1.	30	12	6	12
Розділ 2. Конституційно-правовий статус людини і громадянина				
<i>Тема 2.1. Конституційний статус особи в зарубіжних країнах</i>	4	2	2	
<i>Тема 2.2. Народні голосування (вибори, референдум)</i>	16	6	2	8
Разом за розділом 2.	20	8	4	8
Розділ 3. Організація та функціонування гілок влади в зарубіжних країнах				
<i>Тема 3.1. Законодавча влада: парламент</i>	17	8	2	7
<i>Тема 3.2. Виконавча влада: глава держави і уряд</i>	13	4	2	7
<i>Тема 3.3. Судова влада. Конституційний контроль</i>	8	4	2	2
Разом за розділом 3.	38	16	6	16
Реферат	10			10
Модульна контрольна робота	4		2	2
Іспит	18			18
Всього годин	120	36	18	66

4. ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

№	Назва теми лекції та перелік основних питань
1.	<p><i>Державне або конституційне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики</i></p> <p>Терміни “конституційне право” та “державне право”. Конституційне право зарубіжних країн як галузь права, юридична наука, навчальна дисципліна. Предмет науки державного права зарубіжних країн. Методи дослідження науки конституційного права: порівняльно-правовий метод, системний метод, структурно-функціональний метод. Предмет галузі державного права зарубіжних країн. Методи правового регулювання: метод зобов’язання, метод заборони, метод дозволу. Система державного права зарубіжних країн. Конституційні принципи. Різновиди конституційних принципів. Конституційно-правові інститути. Різновиди конституційно-правових інститутів. Норми конституційного права. Класифікація конституційно-правових норм. Суб’єкти конституційного права. Особливості конституційно-правової відповідальності. Санкції конституційно-правової відповідальності. Взаємозв’язок науки державного права зарубіжних країн з іншими юридичними та суспільними науками.</p> <p style="text-align: center;"><i>Література до лекції 1:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма, 2002, с.1-49.2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 1-42.3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 3-18.

	<p>4. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Порівняльна характеристика науки конституційного права та навчальної дисципліни .</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник/, М.С.Горшеньова, К.О.Закомозна, В.О.Ріяка та ін.; За заг. ред. В.О. Ріяки. - К.: Юрінком Інтер, 2014, с.9-23</p>
<p>2.</p>	<p><i>Формалізовані та неформалізовані джерела державного права зарубіжних країн</i></p> <p>Поняття формалізованих джерел права. Зміст формалізованих джерел права як результат правотворчого процесу, здійснюваного державними органами. Конституція, різновиди законів, акти глави держави і уряду, парламентські регламенти, судові прецеденти – формалізовані джерела права. Різновиди законів. Поняття та характеристика конституційних, органічних та звичайних законів. Визначення правового прецеденту як джерела права. Широке використання прецеденту як джерела права в країнах англосаксонської правової системи. Характеристика нормативно-правового договору як формалізованого джерела права. Поняття неформалізованих джерел права. Конституційні звичаї, конституційні угоди. Функціонування провідних державних інституцій в країнах англосаксонської правової системи на підставі звичаїв. Англосаксонська та романо - германська правові системи.</p> <p style="text-align: center;"><i>Література до лекції 2:</i></p> <p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.17-30.</p>

	<p>2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 16-20.</p> <p>3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Доктрини та сукупність релігійних правил як джерела конституційного права.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 16-21.</p>
<p>3.</p>	<p><i>Конституція як основне джерело конституційного права. Юридичні властивості конституцій</i></p> <p>Поняття та визначення джерела права. Основні джерела права: правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, нормативно-правовий акт. Закони та підзаконні акти. Визначення конституції. Класифікація конституцій. Юридична і фактична конституція. Конституція в матеріальному та формальному значенні. Форма конституцій як спосіб організації та вираження конституційних норм. Конституції писані та частково писані (змішаного типу). Кодифіковані конституції. Структура конституцій. Класифікація конституцій за способом прийняття. Народні конституції. Способи прийняття народних конституцій. Октроїрувані конституції. Класифікація конституцій за порядком внесення змін. Жорсткі та гнучкі конституції. Історичні етапи еволюції конституцій. Конституцій старі, нові та новітні. Тенденції щодо конституційного вирішення проблеми співвідношення норм міжнародного права та норм міжнародних договорів з національним правом.</p> <p><i>Література до лекції 3:</i></p>

	<p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.50-73.</p> <p>2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 44-84.</p> <p>3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.</p> <p>4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 20-35.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Особливості новітніх конституцій.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.</p>
4.	<p><i>Конституційні засади суспільного життя</i></p> <p>Конституційні основи економічної організації суспільства. Конституційний статус власності. Конституційна регламентація соціально-економічних прав. Конституційно-правове регулювання міжнаціональних відносин: визнання та гарантування колективних прав національних меншин; національно-територіальна автономія.</p> <p>Політична система. Поняття політичних відносин як відносин, пов'язаних з функціонуванням політичної влади в суспільстві.</p> <p>Політичні партії. Відмінність політичних партій від інших громадських об'єднань, що діють на політичній арені. Функції політичних партій. Класифікації політичних партій за різними ознаками. Консервативні, ліберальні та соціал-демократичні партії.</p> <p>Партійні системи (багатопартійні, двопартійні, однопартійні).</p> <p>Інституціоналізація політичних партій. Фінансування політичних партій. Джерела фінансування політичних партій. Умови та механізм надання державних субсидій політичним партіям.</p>

Відповідальність за фінансові порушення.

Література до лекції 4:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.150-183.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 51-57.

Самостійна робота студентів:

1. Державний контроль за фінансовою діяльністю політичних партій.

Література:

1. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.

5. ***Суверенітет як категорія конституційної теорії і практики***

Поняття суверенітету як одного з найбільш важливих загальних конституційних принципів. Характеристика ідеї суверенітету, запропонованої Жаном Боденом у XVI ст. Концепція народного суверенітету. Обґрунтування ідеї народного суверенітету французьким просвітителем XVIII ст. Ж.Ж. Руссо. Декларування принципу народного суверенітету в конституціях зарубіжних країн на прикладі Конституції Італії. Поняття національного суверенітету. Обґрунтування використання терміну «національний суверенітет» в конституціях зарубіжних країн на прикладі статті 1 Конституції Іспанії. Державний суверенітет як верховенство держави на своїй території та незалежність в міжнародних відносинах.

Література до лекції 5:

1. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 58-62.

	<p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Поняття представницької та безпосередньої демократії.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран Томы 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Стрешин – М.: БЕК, 2000.</p>
6.	<p><i>Форма держави в конституційному праві</i></p> <p>Форма держави як сукупність найбільш загальних ознак держави, які зумовлені інституціональними і територіальними способами організації влади. Форма державного правління та форма державного устрою - елементи форми держави, що прямо стосуються змісту конституційного права. Форма правління та її різновиди (монархія, республіка). Поняття монархічної форми правління. Юридичні властивості монархій. Різновиди монархій. Абсолютна монархія. Ознаки та основні характеристики абсолютних монархій. Приклади зарубіжних країн - абсолютних монархій. Дуалістичні монархії. Основні ознаки дуалістичної монархії. Порядок формування уряду та його відповідальність в дуалістичних монархіях. Парламентарні монархії. Основні ознаки та характеристики парламентарних монархій. Порядок формування і відповідальність уряду в парламентарних монархіях. Приклади країн – парламентарних монархій у світі. Поняття домініону. Особливості монархічної форми правління в домініонах. Республіка. Різновиди республіканської форми правління. Головні ознаки дуалістичної (президентської) республіки. Порядок формування посади глави держави. Повноваження глави держави. Порядок формування та відповідальність уряду. Парламентарні республіки. Головні ознаки парламентарної республіки. Порядок формування та відповідальність уряду. Змішані республіки. Порядок формування та відповідальність уряду. Особливості</p>

республіканської форми правління у Швейцарській Конфедерації. Форми політико-територіального устрою держави. Унітарна держава. Проста та складна унітарна держава. Поняття політичної та адміністративної автономії. Приклади політичної автономії в зарубіжних країнах (Аландські острови у Фінляндії; о. Гренландія у Данії; Азорські острови в Португалії). Централізовані та децентралізовані унітарні держави. Поняття та приклади. Принцип федералізму. Федеративні держави. Статус суб'єктів федерації. Визначення симетричних та асиметричних федерацій. Приклади симетричних та асиметричних федерацій у світі. Обґрунтування необхідності розмежування компетенції між центром та суб'єктами федерації. Американська та індійська моделі розмежування компетенції між центром та суб'єктами федерації. Децентралізовані та централізовані федерації. Поняття конфедерації як союзу держав.

Література до лекції 6:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.115-150.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, С.136 - 178.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 80-101.

Самостійна робота студентів:

1. Поняття виборної монархії.
2. Конфедерація. Основні ознаки конфедерації.

Література:

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000.

7. *Конституційний статус особи в зарубіжних країнах*

Основні права та свободи людини і громадянина, закріплені в

конституціях та конституційних актах. Природно-правова теорія прав людини і громадянина. Перше офіційне закріплення прав і свобод людини в Великій Хартії Вольностей 1215р. Відображення прав людини в сфері кримінального судочинства в Habeas corpus act 1679 р. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Прийняття міжнародно-правових актів в галузі прав людини після Другої світової війни. Загальна Декларація прав і свобод людини і громадянина 1948 року. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року. Позитивний та негативний способи конституційного закріплення основних прав і свобод. Принцип рівноправності – демократичний принцип відносин людини і суспільства, держави і людей між собою. Порівняння принципу рівноправності та соціальної рівності. Обмеження прав і свобод. Класифікація прав, свобод та обов'язків. Особисті права та свободи. Право на життя. Гарантія права на життя в конституціях зарубіжних країн. Прийняття Радою Європи у 1983 році Протоколу № 6 до Європейської конвенції щодо скасування смертної кари. Політичні права і свободи. Виборче право як одне з найважливіших політичних прав громадянина. Гарантії прав і свобод. Суд – головна інституціональна гарантія в демократичних країнах. Інститут омбудсмана. Особливості інституту омбудсмана в зарубіжних країнах. Міжнародно-правові гарантії прав і свобод. Європейський суд з прав людини. Порядок звернення до міжнародних інституцій з прав людини. Громадянство як елемент конституційного статусу особи. Інститут підданства. Основні способи набуття громадянства в зарубіжних країнах. Визначення змісту філіації принципом «право крові» та принципом «право ґрунту». Приклади зарубіжних країн, в яких відповідно до законодавства домінуючим є принцип «право крові». Приклади зарубіжних країн, в яких відповідно до законодавства домінуючим

є принцип «право ґрунту». Натуралізація. Умови набуття натуралізованого громадянства в зарубіжних країнах. Поняття доміцилію. Оптація, трансферт. Приклади оптації та трансферту в практиці зарубіжних країн. Припинення громадянства. Вихід з громадянства. Підстави втрати громадянства. Інститут позбавлення громадянства в законодавстві зарубіжних країн. Інститути екстрадиції, експатріації, політичного притулку.

Література до лекції 7:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебн. для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с. 78-114.
2. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 102-126.

8. ***Вибори і референдум як інститути конституційного права***

Поняття виборів як процедури формування державного органу або наділення повноваженнями посадову особу. Види виборів. Визначення прямих виборів. Приклади формування державних органів в зарубіжних країнах через прямі вибори. Непрямі вибори. Приклади формування посади глави держави в США та Німеччині через непрямі вибори. Поняття чергових та позачергових виборів. Вибори національні та адміністративні. Адміністративні (кантональні) вибори до Генеральних рад департаментів у Франції. Поняття об'єктивного та суб'єктивного виборчого права. Активне та пасивне виборче право. Принципи суб'єктивного виборчого права. Принцип загальності. Поняття цензів. Умови встановлення цензів. Віковий ценз; ценз осілості; майновий ценз. Принцип вільних виборів. Поняття абсентеїзму виборців. Абсентеїзм політичний та аполітичний. Визначення обов'язкового вотуму як встановленого законодавством обов'язку виборця проголосувати.

Принцип рівності. Пліуральний вотум як виключення з принципу рівності. Приклади законодавчого закріплення пліурального вотуму в зарубіжних країнах. Таємне голосування. Приклади забезпечення таємниці голосування в зарубіжних країнах. Поняття референдуму. Референдум - голосування виборців, через яке приймається державне або самоврядне рішення. Принципова відмінність виборів та референдуму. Різновиди референдумів.

Література до лекції 8:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.187-197.
2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 71-78.

Самостійна робота студентів:

1. Інститут відкликання депутата.
2. Поняття плебісциту

Література:

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000.
2. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.
3. Шумилов В.М. Правовая система США: Учебное пособие. М.: ДСКА, 2003.

9. ***Головні стадії виборчого процесу***

Поняття та визначення виборчого процесу як діяльності індивідів, органів та організацій з підготовки та проведенню виборів. Законодавче врегулювання стадії призначення виборів. Поняття виборчих округів. Правила утворення виборчих округів на прикладі

Німеччини, Великобританії та Ізраїлю. Одномандатні та багатомандатні виборчі округи. Виборчі дільниці. Створення виборчих органів. Дільничні виборчі органи. Компетенція дільничних виборчих органів щодо реєстрації виборців, організації голосування та визначення його підсумків в межах дільниці. Окружні виборчі органи. Компетенція окружних виборчих органів. Територіальні виборчі органи, їх компетенція щодо узагальнення та оприлюднення результатів виборів на відповідній території. Реєстрація виборців. Поняття публічної та особистої реєстрації виборців. Особливості публічної реєстрації виборців в Канаді та Великій Британії. Висунення кандидатів. Участь політичних партій в процедурі висунення кандидатів. Основні способи висунення кандидатів. Виборча застава. Праймеріз. Агітаційна кампанія. Законодавча регламентація процедури голосування в зарубіжних країнах. Порядок визначення результатів виборів.

Література до лекції 9:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.197-203.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, с. 201-210.

Самостійна робота студентів:

1. Основні вимоги щодо фінансування виборчої кампанії, встановлені законодавством зарубіжних країн.

Література:

1. Лафитский В.И. Правовое регулирование президентских выборов в США. М.: РЦОИТ, 2004.
2. Суцинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.

10. ***Виборчі системи***

Поняття виборчої системи. Виборча система як спосіб розподілу мандатів між кандидатами в залежності від результатів голосування. Характеристика мажоритарної виборчої системи як історично першої виборчої системи. Різновиди мажоритарної системи. Мажоритарна система відносної більшості. Переваги та недоліки мажоритарної системи відносної більшості. Застосування мажоритарної системи відносної більшості на прикладі формування колегії виборщиків у США та Палати громад у Великобританії. Мажоритарна система абсолютної більшості. Переваги та недоліки мажоритарної системи абсолютної більшості. Приклади застосування у зарубіжних країнах. Мажоритарна система кваліфікованої більшості голосів. Переваги та недоліки. Приклади застосування в зарубіжних країнах. Характеристика системи пропорційного представництва політичних партій. Виборча квота. Правило “вільних” та “зв’язаних” списків. Голосування з преференціями. Переваги та недоліки пропорційної системи. Застосування пропорційної системи в зарубіжних країнах. Характеристика змішаної системи. Застосування змішаної виборчої системи на прикладі Німеччині та Італії.

Література до лекції 10:

1. Чиркин В.Е .Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристь, 1997, с. 210-225.
2. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 74-78.

Самостійна робота студентів:

1. Передпропорційні виборчі системи: обмежений вотум; кумулятивний вотум.

Література:

	<p>1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000.</p> <p>2. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.</p>
11.	<p><i>Поняття, соціальні функції і повноваження парламенту</i></p> <p>Поняття сучасного парламенту як виразника інтересів і волі всього народу, уповноваженого приймати авторитетні рішення від імені народу. Поняття необмеженої компетенції парламенту. Парламенти Великобританії та Японії – парламенти з необмеженою компетенцією. Абсолютно обмежена компетенція парламенту. Відповідно до ст.ст. 34,35, 49 Конституції Франції 1958 року, Парламент Франції наділений абсолютно обмеженою компетенцією. Поняття відносно обмеженої компетенції парламенту. Конгрес США - приклад парламенту з відносно обмеженою компетенцією. Законодавча компетенція парламенту - найважливіша компетенція. Поняття фінансової компетенції парламенту. Компетенція парламенту щодо ратифікації і денонсації міжнародних угод. Характеристика повноважень парламенту щодо формування державних органів, призначення або обрання посадових осіб. Участь парламенту в обранні глави держави в парламентарних республіках на прикладі Німеччини, Індії. Екстраординарна процедура обрання Президента США Палатою представників відповідно до XII та XX поправок до Конституції США. Участь парламенту у формуванні уряду в парламентарних монархіях та республіках на прикладі Великобританії та Німеччини. Участь парламенту у формуванні судової влади. Судові повноваження парламенту. Процедура імпічменту.</p> <p style="text-align: center;"><i>Література до лекції 11:</i></p> <p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для</p>

	<p>вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.245-254.</p> <p>2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, с. 250-258.</p> <p>3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 127-132.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Делегування парламентами своїх повноважень іншим державним органам в конституційній практиці зарубіжних країн.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Лузин В.В. Парламентская модель разделения властей (на примере Великобритании)// Право и политика. 2000. №6.</p> <p>2. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособ. М.: Дело, 2000.</p>
12.	<p><i>Структура парламенту і порядок формування його палат</i></p> <p>Бікамералізм і його політичне обґрунтування. Ієремія Бентам про переваги та недоліки двопалатного парламенту. Назви палат парламентів. Відображення у назві палат парламенту форми політико-територіального устрою держави. Порядок формування палат. Порядок формування верхньої палати парламенту в федеративних державах на прикладі США, Мексики, Бразилії тощо. Формування верхньої палати двопалатного парламенту в унітарних державах на прикладі Польщі, Іспанії, Італії, Японії. Особливості формування Палати Лордів Парламенту Великобританії до прийняття Акту про Палату Лордів 1999 року та після набуття чинності ним. Особливості формування Бундесрату у Німеччині. Строк повноважень палат парламентів. Система слабкої та сильної нижньої палати парламенту. Розпуск парламенту (нижньої палати) як один із засобів вирішення конфлікту між законодавчою та виконавчою владою. Підстави розпуску парламенту (нижньої</p>

палати) за законодавством зарубіжних країн. Парламентські фракції як один з найважливіших елементів структури парламенту. Загальний порядок утворення парламентських фракцій. Постійні, тимчасові, спеціальні та інші парламентські комісії (комітети). Їх функції. Керівні органи палат парламенту на прикладі парламенту Іспанії, Швейцарії, Франції, Швеції, Польщі.

Література до лекції 12:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.239-245.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, с. 235-242.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 132-159.

Самостійна робота студентів:

1. Законодавче врегулювання питання розпуску парламенту (палати) в зарубіжних країнах.

Література:

1. Крылова Н.С. Парламент Великобритании// Парламенты мира. М.: Высш. шк.- Интерпракс, 1991.
2. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001

13.

Статус парламентарія

Юридична природа мандату парламентарія. Характер мандату депутатів зарубіжних парламентів. Поняття імперативного та вільного мандату. Незалежність парламентаріїв від виборців при здійсненні вільного мандату. Інститут відкликання депутата і його конституційна регламентація в зарубіжних країнах на прикладі США та Японії. Парламентський імунітет. Законодавче регулювання парламентського імунітету в різних країнах.

Особливості привілеї "свободи від арешту" у Великобританії. Підстави позбавлення депутата парламентського імунітету. Депутатський індемнітет. Регламентация індемнітету законодавством зарубіжних країн. Особливості привілеї "свободи слова" у Великобританії. Винагорода парламентарія. Абсентеїзм депутатів та засоби його подолання в зарубіжних країнах на прикладі Франції. Принцип несумісності парламентського мандату і певних посад.

Література до лекції 13:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.262-265.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, С. 242-246.
3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.
4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 160-168.

Самостійна робота студентів:

1. Явище лобізму в практиці зарубіжних країн.

Література:

1. Заблук Н.Г. США. Лоббизм и политика. М.: Мысль, 1976.

14. ***Законодавчий процес у парламенті. Інші спеціальні парламентські процедури***

Визначення законодавчого процесу як порядку діяльності щодо створення законів. Розмежування понять «законодавчий процес» та «законотворчість». Поняття законодавчої ініціативи. Конституційне визначення суб'єктів права законодавчої ініціативи в зарубіжних країнах. Парламентарії – основні суб'єкти права законодавчої ініціативи. Особливості здійснення права законодавчої ініціативи парламентаріями в Бундестазі (ФРН) та Конгресі (США).

Здійснення права законодавчої ініціативи главою держави відповідно до законодавства зарубіжних держав. Обговорення законопроекту. Особливості першого, другого та третього читання. Прийняття закону. Особливості стадії прийняття закону у двопалатних парламентах. Узгоджувальні процедури. Санкціонування, промульгація, оприлюднення закону. Право відкладального вето глави держави. Процедура подолання вето парламентом. "Кишенькове" вето глави держави в США. Повноваження парламентаріїв по контролю за урядовою діяльністю. Проведення парламентських слухань із звітами посадових осіб виконавчої влади. Контрольні процедури: інтерпеляція; запитання. Відмінність запиту (інтерпеляції) та запитання. Особливості контрольних процедур в деяких зарубіжних країнах на прикладі Польщі та Великобританії. Парламентський контроль за актами делегованого законодавства на прикладі Парламенту Німеччини. Парламентські розслідування (анкети). Проведення розслідування комітетами Конгресу США.

Література до лекції 14:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.254-262.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, с. 258-264.
3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.
4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 168-178.

Самостійна робота студентів:

1. Особливості процедури подолання відкладального вето глави держави парламентами зарубіжних країн (США).

Література:

	<p>1.Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М.: Юриспруденция, 2001.</p>
<p>15.</p>	<p><i>Глава держави</i></p> <p>Особливості конституційно-правового статусу глави держави. Відповідно до конституцій зарубіжних країн, глава держави або не входить до жодної гілки влади, або входить і до законодавчої і до виконавчої, або входить лише до виконавчої гілки влади. Приклади конституційного визначення статуту глави держави в зарубіжних країнах. Особливості конституційного статусу глави держави у Великій Британії та Індії. Юридичні форми глави держави. Глава держави - одноособовий монарх, що отримує трон у спадок (Данія, Бельгія тощо). Глава держави – одноособовий президент, обраний народом, парламентом або представницькою колегією на певний строк (Чехія, США, Німеччина). Особливості форми глави держави в Швейцарській конфедерації. Повноваження глави держави як вищого представника держави. Повноваження щодо промульгації законів. Повноваження щодо розпуску парламенту. Участь глави держави у формування уряду. Повноваження глави держави щодо формування судової влади. Повноваження глави держави в сфері міжнародних відносин, в сфері оборони і безпеки. Особливості статусу монарха. Інститут регентства. Право на титул (король, князь, імператор) та державні регалії (трон, корона, скіпетр). Цивільний лист. Основні системи престолонаслідування. Особливості салічної системи престолонаслідування. Кастильська система престолонаслідування та приклади її застосування у світі. Особливості скандинавської системи престолонаслідування. Президент: порядок обрання та заміщення. Особливості формування посади президента в зарубіжних країнах. Вимоги щодо набуття та реалізації статусу президента: досягнення певного віку, належність до громадянства, заборона сумісництва інших посад та мандатів</p>

тощо. Строк повноважень президента. Відповідальність президента. Інститут віце-президента. Особливості інституту віце – президента у США та Болгарії.

Література до лекції 15:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, с.210-234.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, с. 266-280.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 223-244.

Самостійна робота студентів:

1. Особливості юридичної форми глави держави в домініонах.
2. Порівняльна характеристика повноважень президента в президентській та парламентарній республіках на прикладі конкретних країн

Література:

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран
Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Стрешин – М.: БЕК, 2000.
2. Сушинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.
3. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.

16. ***Уряд***

Поняття уряду. Уряд як колегіальний орган загальної компетенції, що здійснює керівництво виконавчою і розпорядчою (адміністративною) діяльністю в країні. Назви уряду. Голова уряду.

Компетенція уряду. Урядова правотворчість. Делеговане законодавство. Ордонанси. Особливості повноважень, делегованих уряду, щодо прийняття нормативних актів, які мають силу закону, за законодавством Франції, Італії, Великобританії. Поняття квазізаконодавчих повноважень Президента США. Політичний склад уряду. Уряд однопартійний, коаліційний, позапартійний. Формування уряду. Парламентська модель формування уряду на прикладі Іспанії та Німеччини. Інвеститура уряду. Позапарламентська модель формування уряду на прикладі США. Особливості статусу голови виконавчої гілки влади в президентських республіках. Колегіальна відповідальність уряду та індивідуальна відповідальність його членів. Політична відповідальність уряду та його членів перед парламентом або главою держави. Вотум недовіри. Конструктивний та деструктивний вотум недовіри в зарубіжних країнах. Відмова в довірі. Юридична парламентська відповідальність посадових осіб. Підстави юридичної парламентської відповідальності. Санкції юридичної парламентської відповідальності. Імпічмент та подібні процедури в зарубіжних країнах на прикладі Японії, США, Франції, Німеччини.

Література до лекції 16:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.266-290.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997, С.280-294.
3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.
4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 179-222.

	<p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Квazізаконoдавчі повнoваженнн глави держави в США. 2. Осoбливoстi вiдповiдальнoстi уряду (колегiальна та iндивiдуальна) у Великoбританiї. <p><i>Лiтература:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Романoв А.К. Правoвая система Англіи: Учeб. пoсoб. М.: Дeлo, 2000. 2. Чудакoв М.Ф. Конституцiоннoе право Сoединeнннх Штaтoв Америки. Oснoвннe институты: Пoсoбие для студeнтoв. Минск: Тeсeй, 1999.
17.	<p><i>Конституційно-правові принципи організації і діяльності судової влади</i></p> <p>Поняття та соціальна роль судової влади. Юстиція. Юрисдикція. Конституційні принципи організації та функціонування судової влади. Незалежність суддів. Незмінність суддів. Імунітет суддів. Відправлення правосуддя тільки судами. Інститут народних засідателів. Інститут присяжних. Структура судової влади. Єдина система судів на чолі з Верховним судом на прикладі Швеції, Японії, Нідерландів. Паралельне існування федеральної судової системи та системи судів суб'єктів федерації на прикладі США, Мексики, Австралії. Порядок формування суддівського корпусу на прикладі Франції, Великої Британії та США. Особливості процедури обрання суддів в штаті Міссурі (США). Дві моделі судів загальної юрисдикції. Основні ознаки англосаксонської моделі судів загальної юрисдикції. Інститут присяжних. Основні ознаки європейської континентальної моделі судів загальної юрисдикції.</p> <p><i>Література до лекції 17:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.328-347. 2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.:

	Юристь, 1997, С. 295-308.
18.	<p><i>Конституційний контроль</i></p> <p>Розмежування термінів “контроль” та “нагляд”. Поняття контролю. Об’єкти конституційного контролю. Закони, акти виконавчої влади, дії посадових осіб, діяльність політичних партій – об’єкти конституційного контролю. Види конституційного контролю. Органи конституційного контролю. Моделі судового конституційного контролю. Американська (децентралізована) модель судового конституційного контролю. Здійснення конституційного контролю всіма судами загальної юрисдикції за умови американської моделі. Особливості децентралізованої моделі контролю в Австралії, Індії, Швейцарії. Європейська (австрійська) модель конституційного контролю. Здійснення конституційного контролю спеціалізованим судом. Форми конституційного контролю: попередній контроль та наступний контроль (шляхом дії; шляхом заперечення).</p> <p style="text-align: center;"><i>Література до лекції 18:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.347-352. 2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристь, 1997, С. 43-48. <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порядок формування органів конституційного контролю. <p><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Крутоголов М.А. Конституционный совет Франции. М.: Наука, 1993. 2. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.

--	--

5. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарські заняття з кредитного модуля “ Державне право зарубіжних країн ” передбачені навчальним планом факультету соціології і права НТУУ “КПІ” з метою засвоєння теоретичних знань, отриманих студентами на лекціях та під час самостійного опрацювання матеріалу, а також з метою здобуття у студентів навичок усного викладення матеріалу перед аудиторією. Навчальним планом відведено 18 годин семінарських занять для студентів денної форми навчання, протягом яких викладач перевіряє рівень засвоєння поданого матеріалу. Готуючись до семінарських занять, необхідно використовувати лекційні нотатки та рекомендовану літературу.

На семінарські заняття виносяться теми:

№	Назва теми заняття та перелік основних питань
1.	<p><i>Державне право зарубіжних країн: поняття, сутність, основні характеристики</i></p> <p>Державне (конституційне) право зарубіжних країн як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна.</p> <p>Предмет і метод галузі державного права зарубіжних країн.</p> <p>Система державного права зарубіжних країн.</p> <p>Норми державного права зарубіжних країн, державно-правові відносини. Особливості конституційно-правової відповідальності.</p> <p style="text-align: center;"><i>Література до семінарського заняття 1:</i></p> <p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.1-49.</p> <p>2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. Ред. Проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, С. 1-42.</p>

	<p>3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 3-18.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Складові частини держави як суб'єкти конституційного права</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000.</p> <p>2. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.</p>
2.	<p><i>Джерела конституційного права зарубіжних країн</i></p> <p>Класифікація джерел державного (конституційного) права зарубіжних країн.</p> <p>Конституція – основне джерело конституційного права. Юридичні властивості конституцій.</p> <p>Порядок прийняття та зміни конституцій. Поняття конституційних законів. Судовий прецедент як джерело конституційного права.</p> <p><i>Література до семінарського заняття 2:</i></p> <p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.50-73.</p> <p>2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. Ред. Проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, С. 44-84.</p> <p>3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 20-35.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1. Доктрини та сукупність релігійних правил як джерела конституційного права.</p> <p><i>Література:</i></p>

	<p>1. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014.</p>
<p>3.</p>	<p><i>Конституційні засади суспільного життя</i></p> <p>Конституційні основи економічної організації суспільства. Конституційний статус власності. Політичні відносини. Політичні партії. Функції політичних партій. Класифікація політичних партій. Конституційна регламентація організації і діяльності політичних партій. Інституціоналізація політичних партій.</p> <p><i>Література до семінарського заняття 3:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.150-183. 2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 51-57. <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типологія політичного режиму. <p><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран Томы 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 275-278.
<p>4.</p>	<p><i>Держава як суб'єкт конституційного права зарубіжних країн</i></p> <p>Суверенітет як визначальна характеристика державної діяльності. Форма держави: поняття, зміст. Форма правління. Монархічна та республіканська форми правління. Форми державного устрою. Ознаки унітарної та федеративної держави</p> <p><i>Література до семінарського заняття 4:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002,

	<p>с.115-150.</p> <p>2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. С.136-178.</p> <p>3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, с. 80-101.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1.Поняття та приклади теократичної монархії.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1.Конституционное (государственное) право зарубежных стран Томы 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Страшун – М.: БЕК, 2000, с. 275-278.</p>
5.	<p><i>Конституційний статус особи в зарубіжних країнах</i></p> <p>Класифікація прав і свобод людини і громадянина відповідно до законодавства зарубіжних країн. Гарантії прав і свобод людини і громадянина.</p> <p>Інститут громадянства, особливості набуття і припинення громадянства в різних країнах.</p> <p><i>Література до семінарського заняття 5:</i></p> <p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С. 78-114.</p> <p>2. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 102-126.</p>
6.	<p><i>Вибори і референдум в зарубіжних країнах</i></p> <p>Поняття виборчого права. Об'єктивне та суб'єктивне виборче право. Принципи суб'єктивного виборчого права.</p> <p>Головні стадії виборчого процесу.</p> <p>Поняття виборчої системи. Характеристика виборчих систем: мажоритарної, пропорційного представництва політичних партій,</p>

змішаної.

Поняття референдумів, їх різновиди.

Література до семінарського заняття 6:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.187-203.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. С.201-225.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 71-78.

Самостійна робота студентів:

1. Застосування інституту відкликання депутата в зарубіжних країнах на прикладі США.
2. Практика застосування в зарубіжних країнах передпропорційних виборчих систем.

Література:

1. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.
2. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.
3. Шумилов В.М. Правовая система США: Учебное пособие. М.: ДСКА, 2003.

7. *Законодавча влада в зарубіжних країнах*

Поняття парламенту. Структура парламентів. Порядок формування палат парламенту в зарубіжних країнах.

Основні повноваження парламентів.

Поняття і зміст конституційно-правового статусу депутатів в зарубіжних країнах.

Законодавчий процес у парламентах. Стадії законодавчого процесу.

Повноваження парламентаріїв по контролю за урядовою діяльністю.
Контрольні процедури: інтерпеляція, запитання.

Література до семінарського заняття 7:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.239-262.
2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. С.235-246.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 127-178.

Самостійна робота студентів:

1. Права та обов'язки парламентарія.
2. Повноваження Конгресу США щодо контролю за урядовою діяльністю.

Література:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.239-262.
2. Коврякова Е.В. Парламентский контроль: зарубежный опыт. М.: Городец, 2005.

8. ***Виконавча влада: глава держави і уряд***

Особливості конституційно-правового статусу глави держави.
Юридичні форми глави держави.

Поняття уряду. Компетенція уряду.

Порядок формування уряду в зарубіжних країнах. Голова уряду, його повноваження.

Колегіальна відповідальність уряду та індивідуальна відповідальність членів уряду. Політична відповідальність уряду.

Відповідальність посадових осіб в порядку імпічменту.

Література до семінарського заняття 8:

	<p>1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.210-234, 266-290.</p> <p>2. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. С.266-294.</p> <p>3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Арт Ек, 2001, С. 179-223.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p> <p>1.Особливості відповідальності уряду (колегіальна та індивідуальна) у Великобританії.</p> <p>2.Конструктивний вотум недовіри в Німеччині.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1.Лузин В.В.Парламентская модель разделения властей (на примере Великобритании)// Право и политика. 2000.№6.</p> <p>2.Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.</p>
9.	<p><i>Судова влада. Конституційний контроль</i></p> <p>Конституційні засади функціонування судової влади.</p> <p>Основні ознаки англосаксонської та європейської моделі судів загальної юрисдикції.</p> <p>Поняття конституційного контролю. Моделі судового конституційного контролю.</p> <p>Форми судового конституційного контролю.</p> <p><i>Література до семінарського заняття 9:</i></p> <p>1.Конституционное право зарубежных стран: Учебн. для вузов / Под общ. ред. проф. М.В. Баглая, М.: Норма. 2002, С.328-352.</p> <p>2.Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. С.43-48,295-308.</p> <p><i>Самостійна робота студентів:</i></p>

	<p>1. Поняття судових наказів мандамус, інджанкшн.</p> <p><i>Література:</i></p> <p>1. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособ. М.: Дело, 2000.</p> <p>2. Шумилов В.М. Правовая система США: Учебное пособие. М.: ДСКА, 2003.</p>
--	---

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
	Навчальним планом не передбачені теми для самостійного опрацювання	

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

У процесі вивчення кредитного модуля “Державне право зарубіжних країн” з метою поглибленого аналізу окремих проблем пропонується опрацювання деяких питань у формі рефератів. Студент обирає тему реферату за бажанням. Під час написання роботи студенти вчаться самостійно опрацьовувати відібраний матеріал, робити узагальнення і висновки стосовно прочитаного. Розкриваючи тему реферату, необхідно ілюструвати матеріал нормативними джерелами та прикладами з конституційної практики конкретної країни. Не допускається механічне переписування підручника, матеріалів періодичних видань.

Реферат може бути написаний від руки або набраний на комп'ютері. Обсяг роботи до 20 сторінок. В роботі має бути вступ, основна частина та висновки, необхідно виділяти абзаци та робити посилання на джерела, які були використані при написанні роботи. У кінці роботи обов'язково має бути список джерел, на які зроблені посилання. Сторінки реферату повинні бути пронумеровані і мати поле для зауважень викладача. Титульний аркуш оформлюється за стандартними вимогами, на ньому необхідно вказати тему реферату.

Для самостійної роботи подаються теми рефератів:

1. Порядок формування уряду в конституційних монархіях на прикладі конкретної держави.
2. Порядок формування уряду в президентських республіках.
3. Форма правління та її різновиди. Особливості різних форм правління.
4. Форма політико-територіального устрою держави. Різновиди форм політико-територіального устрою.
5. Парламентарна монархія та її ознаки.
6. Теорія “ стримувань та противаг ” в конституціях зарубіжних країн.
7. Поняття і зміст виборчого права. Особливості державно-правової регламентації виборчого права в різних країнах.
8. Політичні партії і виборчий процес.
9. Громадянство як елемент конституційного статусу особи. Особливості інституту громадянства в різних країнах.
10. Структура парламентів. Порядок формування палат в зарубіжних країнах.
11. Правовий статус парламентаріїв в зарубіжних країнах.
12. Повноваження парламентів по контролю за урядовою діяльністю.
13. Відповідальність уряду та її різновиди.
14. Правове і фактичне положення глави держави залежно від форм правління.
15. Монарх як глава держави.
16. Фінансування політичних партій в зарубіжних країнах.
17. Приклади застосування основних виборчих систем при формуванні органів публічної влади в зарубіжних країнах.
18. Особливості передпропорційних виборчих систем та практика їх застосування в зарубіжних країнах на прикладі Іспанії та Німеччини.
19. Суд присяжних.
20. Моделі судового конституційного контролю

8. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Робочим планом підготовки фахівців напряму 6.030401 "Правознавство" передбачено написання модульної контрольної роботи (МКР). МКР - це завдання, зазвичай у вигляді тестів, які передбачають самостійне виконання студентом роботи з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу. Далі наводиться приблизний варіант модульної контрольної роботи.

Тестові завдання

з кредитного модуля "Державне право зарубіжних країн"

1. Визначити, конституції яких країн є конституціями другої хвилі: а) Швейцарії; б) Японії; в) Австрії.
2. Принцип "права ґрунту" застосовується при набутті громадянства шляхом:
а) натуралізації; б) філіації; в) оптації.
2. Дуалістична монархія означає: а) повновладдя монарха; б) обмеженість влади монарха в галузі законодавчої влади; в) перебування при владі двох осіб.
3. Визначити, в яких країнах існує парламентарна монархія: а) Швеції; б) Кувейті; в) Саудівській Аравії.
4. Визначити, яка із зарубіжних країн в своєму складі має автономію: а) Данія; в) Фінляндія; г) Польща?
5. Сталий правовий зв'язок людини із своєю державою - це _____.
6. Визначити автора теорії "народного суверенітету" є: а) Ж.Ж.Руссо; б) Ш.Монтеск'є; в) І.Кант.
7. Визначити форму державного устрою у США: а) президентська республіка б) абсолютна монархія; в) федерація.
8. Розкрити сутність терміну "апатрид": а) це громадянин даної держави; б) це особа без громадянства; в) має громадянство кількох країн
9. Розкрити сутність терміну "омбудсман": а) це орган конституційного контролю; б) це вищий судовий орган в) це спеціальний уповноважений з прав людини; г) це людина, що набула громадянство іншої країні.

10. Визначити форму правління у Франції: а) дуалістична монархія; б) парламентарна республіка; в) змішана республіка.
11. Визначити рік прийняття Конституції США: а) 1797; б) 1897; в) 1787.
12. Визначити, в якій країні Президент є главою виконавчої влади: а) ФРН; б) США; в) Італії.
13. Визначити, в яких країнах судовий прецедент є джерелом права _____
14. Розкрити сутність терміну “контрасигнатура” _____
15. Визначити, конституції яких країн є конституціями старого покоління: а) Австралії; б) Швейцарії; в) Бельгії.
16. Визначити термін, який позначає предметну та просторову сферу діяльності судів - _____
17. Розкрити сутність інтерпеляції: а) це висунення кандидата; б) це усунення з посади; в) це форма контролю за урядовою діяльністю.
18. Визначити, в якій країні діє частково писана конституція _____
19. Розкрити сутність терміну "бікамералізм" - _____
20. Розкрити сутність терміну "ордонанси" – _____
21. Визначити, які значення має термін "індемнітет" _____
22. Визначити, в якій країні законодавство передбачає інститут віце-президента: а) у Франції б) в США в) у Болгарії .

9. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

**з кредитного модуля “ Державне право зарубіжних країн ”
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напряму підготовки 6.030401 «Правознавство»**

Розподіл навчального часу за видами занять і завдань з кредитного модуля згідно з робочим навчальним планом.

Семестр	Навчальний час	Розподіл навчальних годин	Контрольні заходи

	Кредити	Академ. години	Лекції	Семінари	Самостійна роб.студент.	МКР	Реферат	Семест. атестац.
3	4	120	36	18	66	1	1	Екзамен

Рейтинг студента з кредитного модуля складається з балів, що він отримує за:

- 1) Чотири відповіді (кожного студента) на семінарських заняттях по поточному лекційному матеріалу, за умови, що на одному занятті обпитується 13 студентів при максимальній чисельності групи – 30 осіб;

$$\frac{9\text{сем.} * 13\text{ст.}}{30\text{ст.}} = 4\text{відп.}$$

- 2) Одну модульну контрольну роботу;
- 3) Один реферат;
- 4) Відповідь на екзамені.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1.Опрацювання на семінарських заняттях лекційного матеріалу

Ваговий бал – 5 (r k = 5). Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює 5 балів x 4 = 20 балів.

Критерії оцінювання відповідей:

5 балів – повна відповідь на поставлене питання; студент вільно орієнтується в лекційному матеріалі, правильно та доречно вживає юридичну термінологію.

4 бали – відповідь потребує невеликих уточнень.

3 бали – відповідь потребує суттєвих доповнень; студент плутається в юридичній термінології та не може відповісти на уточнюючі запитання через недостатнє опрацювання матеріалу.

0 балів – відповідь не по суті; вкрай обмежена відповідь.

2.Модульна контрольна робота

Ваговий бал – 20 (r k = 20).

Критерії оцінювання:

20 -18 балів - повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) на всі питання модульної контрольної роботи; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі;

17 - 15 балів - студент надав відповіді на 75% питань модульної контрольної роботи; відповіді на всі питання контрольної потребують уточнень;

14 - 12 балів - студент надав відповіді на 60% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують суттєвих уточнень, недостатнє володіння матеріалом;

0 балів - студент не орієнтується в поданому матеріалі, вкрай обмежена відповідь.

3. Написання реферату

Ваговий бал - 20 (r k = 20).

Критерії оцінювання:

20 -18 балів - тема реферату повністю розкрита; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі; оформлення реферату відповідає вимогам.

17 - 15 балів - тема реферату розкрита, але в роботі є невеликі недоліки; окремі питання потребують уточнень.

14 - 12 балів - студент повністю не розкрив подану тему; матеріал потребує суттєвих доповнень та уточнень ; є зауваження до оформлення реферату.

0 балів - студент не орієнтується в поданому матеріалі; тема реферату не розкрита.

Штрафні та заохочувальні бали (r s) нараховуються за:

Штрафні бали

- відсутність без поважних причин на семінарському занятті – 1 бал.

Заохочувальні бали

- повідомлення на семінарському занятті за результатами опрацювання відповідної літератури – 2 бали;
- участь у факультетській або університетській олімпіаді – 3 бали.

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру (семестровий рейтинг R_c) складає:

$$R_c = \sum r_k$$

$$R_c = 20 + 20 + 20 = 60 \text{ балів}$$

4.Відповідь на екзамені

Ваговий бал R_e – 40 балів.

Екзаменаційний білет містить 3 теоретичних питання.

Критерії оцінювання відповіді на екзамені:

38-40 балів – повна відповідь на питання екзаменаційного білету; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі.

34-37 балів – відповідь потребує невеликих уточнень.

30-33 балів – відповідь потребує доповнень.

26-29 - недостатнє володіння матеріалом; студент не може відповісти на уточнюючі запитання.

24-25 балів – відповідь не по суті; вкрай обмежена відповідь.

Стартовий рейтинг студента формується як сума всіх рейтингових балів, отриманих протягом семестру, а також заохочувальних/штрафних балів.

Рейтингова шкала з кредитного модуля “Державне право зарубіжних країн” складає:

$$R_D = R_c + R_e$$

$$R_D = 60 + 40 = 100$$

Оцінки (ECTS та традиційна) до екзаменаційної відомості виставляються згідно з таблицею.

Значення рейтингу з кредитного модуля	Кількість балів			Оцінка ECTS	Традиційна оцінка
	Стартовий рейтинг	Екзаменаційний рейтинг	Підсумковий рейтинг		
$0,95R \leq R_D$	57-60	38-40	95-100	А- відмінно	відмінно
$0,85R \leq R_D < 0,95R$	51-56	34-37	85-94	В-дуже	

				добре	добре
$0,75R \leq RD < 0,85R$	45-50	30-33	75-84	С-добре	
$0,65R \leq RD < 0,75$	39-44	26-29	65-74	D-задовільно	задовільно
$0,6R \leq RD < 0,65$	36-38	24-25	60-64	E-достатньо	
$RD < 0,6R$	<36	<24	<60	Fх-незадовільно	незадовільно
$RD < 0,5R$	<30	<20	<50	F-незадовільно	недопущено

10. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У процесі вивчення кредитного модуля “ Державне право зарубіжних країн ” студентам доводиться мати справу із значною кількістю нормативно-правових актів. Завдання викладача на цьому етапі – навчати студента працювати з окремим нормативно-правовим актом, вміти знайти у значній кількості правової літератури необхідне пояснення. При розгляді на семінарських заняттях лекційного матеріалу, зокрема, теми 1.4. Держава, як суб'єкт конституційного права зарубіжних країн, теми 3.1. Законодавча влада: парламент, викладачу доцільно запропонувати студентам зробити повідомлення стосовно особливостей форми правління, порядку формування посади глави держави або порядку формування палат парламенту конкретної зарубіжної країни. Для більшої наочності інформація може бути подана у вигляді презентації, тощо.

Кафедрою публічного права приділяється велика увага впровадженню нових методик та технологій викладання навчальних дисциплін. Викладачем був створений мультимедійний проект "Форма держави", який пропонується до перегляду студентам на семінарських заняттях.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

11.1. Базова

Нормативно-правові акти

1. Загальна декларація прав людини/ Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Прийнята Радою Європи 04 листопада 1950 р. Ратифікована Україною 17 липня 1997 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права / Прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 16 грудня 1966 р. Ратифікований Україною 19 жовтня 1973 р. // Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 р.// Права людини (Основні міжнародно - правові документи): Збірник документів. - К.: Офіц.вид., 1989.

Підручники та навчальні посібники

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов /Под общ. Ред. Проф. М.В. Баглая, М.: Норма, 2002.
2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: В 4 т. Тома 1-2. Часть общая: Учебник / Отв. ред. проф. Б.А. Струшин. М.: Изд-во БЕК, 2000.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник/, М.С.Горшеньова, К.О.Закомозна, В.О.Ріяка та ін.; За заг. ред. В.О. Ріяки. - К.: Юрінком Інтер, 2014, с.9-23
4. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: Підручник/ В.М. Шаповал. К.: Юрінком - Інтер, 2014

5. Ковешников Е.М., Марченко М.Н., Стешенко Л.А. Конституционное право стран Содружества Независимых Государств. Учебник для вузов. М.: Норма-Инфра., 1999.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. К.: Арт Ек, 2001.
7. Шаповал В.М. Конституційні системи зарубіжних країн. К., 1992.

11.2. Допоміжна

Нормативно-правові акти

1. Австрийская Республика. Конституция и законодательные акты. / Под ред. И.П. Ильинского. М., 1985.
2. Испания. Конституция и законодательные акты. / Под ред. Н.Н. Разумовича. М., 1982.
3. Италия. Конституция и законодательные акты. / Под ред. В.А. Туманова. М., 1988.
4. Конституции государств Европейского Союза. М.: Норма, 1997.
5. Конституции зарубежных государств: США, Великобритания, Франция, Германия, Италия, Испания, Греция, Япония, Канада. М.: Изд-во БЕК, 1999.
6. Конституции государств Центральной и Восточной Европы. М.: Центр конституционных исследований МОНФ, 1997.
7. Конституції нових держав Європи та Азії / за ред. В.М. Шаповала. К., 1996.
8. Законодательные акты о гражданстве. Т. 1-4. М.: Терра, 1993.
9. Сборник избирательных законов стран Центральной и Восточной Европы. Киев: IFES, 1995.

Підручники та навчальні посібники

- 1.Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. М.: Юриспруденция, 2001.
- 2.Баранчиков В.А. Местное самоуправление в Великобритании. М.: МЮИ, 1993.
- 3.Депутат парламента в зарубежных государствах. М.: ЮЛ, 1995.

4. Заблюк Н.Г. США. Лоббизм и политика. М.: Мысль, 1976
5. Институты конституционного права иностранных государств. М.: «Городец – издат», 2002.
6. Кашкин С.Ю. Политический режим в современном мире. Понятие, сущность, тенденции развития. М.: Юрист, 1993.
7. Лузин В.В. Парламентская модель разделения властей (на примере Великобритании)// Право и политика. 2000. №6.
8. Маклаков В.В. Референдум в странах – членах Европейского Союза. М.: ИНИОН РАН, 1997.
9. Монархи Европы. Судьбы династий. М.: Терра, 1997.
10. Парламенты мира. М.: ВШ – Интерпракс, 1991.
11. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник / Отв. ред. проф. А.Я. Сухарев. М.: Норма-ИНФРА, 2001.
12. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособ. М.: Дело, 2000.
13. Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. М.: ЮЛ, 1994.
14. Сущинская С.И. Конституционный строй ФРГ: Учебное пособие. М., 2001.
15. Федерации в зарубежных странах. М.: ЮЛ, 1993.
16. Чиркин В.Е. Основы сравнительного государственоведения: Учебный курс. М.: Артикул, 1997.
17. Чудаков М.Ф. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: Пособие для студентов. Минск: Тесей, 1999.
18. Шумилов В.М. Правовая система США: Учебное пособие. М.: ДСКА, 2003.
19. Штайнбергер Г. Модели конституционной юрисдикции. Страсбург: Совет Европы, 2009.
20. Юдин Ю.А. Политические партии и право в современном государстве. М.: Форум-Инфра. М., 2010.